

Oponentský posudek disertační práce

**Pavel Uhl: Ústavní systémy nástupnických států Sovětského svazu s islámskou tradicí,
Karlova Univerzita, Právnická fakulta, Praha 2006**

Oponovaná disertační práce má kolem 190 stran textu (jedná se však o již jeho „knižní“ podobu, nikoli o normostrany, tzn., že faktický rozsah práce je mnohem větší) a kromě Obsahu zařazeného na počátku práce, jsou k textu přiloženy četné Mapy a tabulky (22 stran), Seznam právních předpisů podle jednotlivých zkoumaných států a Seznam použité literatury (vnitřně členěný: Monografie, texty, články; Úřední zprávy a publikace; Internetové zdroje). Dále je připojeno stručné shrnutí (v češtině, francouzštině a v ruštině) a disertační práce má i rejstřík (společně věcný i jmenný – s. 266 – 273).

Po formální stránce předložená práce odpovídá stanoveným požadavkům. Text je podrobně a přehledně strukturovaný, provází jej četné vysvětlující poznámky pod čarou, odkazy na použité prameny jsou uváděny souhrnně za každou kapitolou.

Autor si zvolil téma pro disertační práci originální, značně obtížné a v současnosti u nás systematicky nejen nezpracované, téma stojící z řady důvodů historických a politických stále mimo hlavní proud zájmu společenských věd, včetně srovnávacího ústavního práva. Je zřejmé, že samotnému studiu k danému tématu musela předcházet ne právě jednoduchá organizační práce narážející na obtížnou dostupnost potřebných podkladů a jejich verifikaci.

Jak vyplývá z přiloženého Seznamu použité literatury, vedle běžně dostupných prací v češtině z oboru ústavního práva, politologie, mezinárodních vztahů a politiky, pracoval autor i s některými prameny v angličtině a v ruštině, řada z nich má pak původ na internetových stránkách. Z přehledu Použitých právních předpisů (v ruštině – s. 232 – 255) není jasné, podle jakého klíče je autor do seznamu zařadil, což nelze poznat ani ze samotného textu práce, který se omezuje převážně na popis a analýzu základních zákonů zkoumaných států.

Z hlediska geografického se stalo předmětem zájmu autora šest vybraných nástupnických států Sovětského svazu (tj. transformace jejich ústavních systémů), přičemž základním jednotícím kritériem výběru je, že „většina obyvatel vychází z islámských tradic“ (s. 85). Autor se přitom odvolává na blíže nespecifikované „oficiální“ statistiky, z odkazů pak vyplývá, že jeho hlavním zdrojem, pokud jde o základní faktografické údaje jsou ročenky na internetových stránkách CIA, přičemž o zdrojích a pravdivosti údajů o náboženském vyznání obyvatelstva středoasijských států, lze mít vážné pochybnosti. Konec konců příslušná čísla jsou uvedena jen u Ázerbajdžánu (s. 90) a Tádžikistánu (s. 136), u Turkmenistánu se uvádí, že (Uzbeci a Turkmeni) jsou nominálně muslimského vyznání“ (s. 148), u zbývajících tří států analogické údaje vůbec chybí.

Disertační práce P. Uhla je svojí systematickou věcně rozčleněna do tří částí, autorem označených jako část definiční (kapitoly 1. – 3.), část popisná (kapitola 4.) a část analytická (kapitola 5.), jež se od sebe odlišují rozsahem, použitými metodami zkoumání, způsobem zpracování, mírou zobecnění a svým významem.

Autor si srozumitelně vymezil předmět svého bádání a cíl, k němuž chce směřovat, stejně tak popsal metodologii, s jakou ke zkoumaným jevům (ústavním systémům vybraných států) hodlá přistoupit a naznačených postupů se poměrně důsledně při psaní práce přidržel.

Z komplexu celé práce pak vyplývá, že má odpovídající znalosti ústavního práva, právních dějin, politické vědy i teorie práva a je schopen je při zkoumání konkrétní společenskovední materie aplikovat.

K dílčím otázkám:

- Vymezením pojmu „ústavní systém“, pro potřeby své práce, autor prokázal jistou vědeckou erudici, byť kupříkladu v užití pojmu „hodnoty – principy – zásady“ není v kontextu práce zcela důsledný; navíc dnešní obecné užití uvedeného pojmu je podle mého názoru spíše důsledkem snahy vymezit se v roce 1990 oproti dosavadní učební disciplíně předmětu srovnávacího ústavního práva než panující shody, pokud jde obsah pojmu.

- Nepřesností faktografických se autor dopouštěl jen vzácně, jako příklad však uvádím popis počátků prosazování sovětské moci ve Střední Asii (s. 88). Pramen sice není uveden (zřejmě anglický, vyloučeno, aby byl ruský nebo český), avšak uváděné ASSR nebyly „nominálně nezávislé“, ale šlo o subjekty RSFSR s tím, že Turkmenská a Uzbecká se „vydělily“ jako SSR v roce 1924, Tadžická v roce 1929 a jen Kazašská a Kirgizská v roce 1936. Stejně tak nešlo o Zakavkazskou ASSR (jak uvádí autor), ale ZSFSR (13. 12 1922 – 5. 12. 1936).

- Za hodnotná a zajímavá považují východiska pro analýzu vedená v Katalogu zdrojů, ovšem tam, kde by čtenář oprávněně očekával, že je autor bude aplikovat, pomáhá si často „publicisticky“, např. když uvádí, že ústava je „projekcí Alijevových představ, jak řídit stát“ (s. 92).

- Jistá, snad i (vzhledem k později formulovaným závěrům) pochopitelná předpojatost autora mu zřejmě nedovolila důsledně číst ústavní text Ázerbajdžánu. Ten totiž nedovoluje některé v práci uvedené závěry a hodnocení. Například o tom,

že není ústavně konkretizováno právo na přístup k soudu (srov. čl. 26 odst. I a čl. 71 odst. VII) – s. 92;

že „neexistuje nic jako právo na odpor“ (s. 93). Nehledě na to, že právo na odpor je pojmovým znakem přirozenoprávní koncepce postavení jednotlivce bez ohledu na to, zda jej stát ústavně přiznává či ne, co jiného je obsaženo v čl. 54 odst. II ?

Z ústavního hlediska neobstojí ani tvrzení, že „stát v zásadě může vše...“ (s. 93) a to vzhledem k obsahu čl. 26 a 71 platné Ústavy.

S konkrétní znalostí historických a politických souvislostí pak není příliš spravedlivá ani výtky, že „není nijak definován případný statut menšin...“ (s. 94), když autor zná pozadí konfliktu s Arménií a sám uvádí, že v zemi žije 90 % Ázerbajdžánců. Ústava navíc má standardní ustanovení o zákazu diskriminace (včetně z důvodu národnosti) – čl. 25 odst. II a dále podle čl. 127 odst. X může být soudní řízení vedle státního jazyka vedeno i „v jazyce obyvatelstva, které tvoří většinu v dané oblasti“;

Dále sotva obstojí závěr, že v „katalogu“ (pravomoci parlamentu – s. 95) není uvedeno „například trestní právo hmotné“, které je podle mého názoru zakotveno v čl. 94 odst. I č. 17 aj.

Na druhé straně však autor nechal bez povšimnutí vyloženě „nesystémové“ ustanovení a sice čl. 8 odst. IV, podle kterého je prezident, kterému náleží moc výkonná (čl. 99) současně „garantem nezávislosti soudní moci“ (čl. 8 odst. IV).

(Ke konfrontaci jsem použila (shodně s autorem podle seznamu pramenů) text ústavy v ruštině.

Gramatické prohřešky jsou v práci v zásadě výjimkou, např. chybně psané „sepětí“ (s. 74, 120), nejednotně „kazašský“, často nesprávně „kazachstánský“ (od s. 106), transkripce jmen z ruštině do češtině Alijev, Akajev...

Přes výše uvedené jsem přesvědčena, že autor disertační práci nesporně prokázal schopnost pracovat s literaturou i s právními předpisy, i když z hodnotné analytické části (kapitola 5.) není vždy vazba na prameny zřetelná (zřejmě zprávy OBSE či materiály z uvedených internetových stránek nevládních organizací).

Obsahovým požadavkům kladeným na disertační práce autor též dostal, když formuloval hypotézy (kapitola 2. a 3.), analyzoval skutkový stav (kapitola 4.) a vyvodil příslušné závěry (kapitola 5.).

Pokud jde o schopnost aplikovat získané poznatky v odborném tisku, práce uvádí v pramenech dvě autorovy statě (r. 2001 a 2002), zda byly již uveřejněny částí této práce v odborném tisku, nevím.

Disertační práci Pavla Uhla doporučuji k ústní obhajobě a navrhuji, aby byl autorovi v případě jejího úspěšného průběhu a po splnění podmínek stanovených v § 47 zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách udělen titul „doktor“ (ve zkratce Ph. D.).

V Praze 14. března 2007

JUDr. Věra Jirásková, CSc.
Katedra ústavního práva PF UK